

YMPÄRISTÖVALIOKUNNAN LAUSUNTO 12/2011 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ajoneuvojen energia- ja ympäristövaikutusten huomioon ottamisesta julkisissa hankinnoissa

Liikenne- ja viestintävaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 1 päivänä marraskuuta 2011 lähettäänsä hallituksen esityksen laiksi ajoneuvojen energia- ja ympäristövaikutusten huomioon ottamisesta julkisissa hankinnoissa (HE 100/2011 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi liikenne- ja viestintävaliokuntaan samalla määrännyt, että ympäristövaliokunnan on annettava asiasta lausunto liikenne- ja viestintävaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- yli-insinööri Maria Rautavirta, liikenne- ja viestintäministeriö
- ylitarkastaja Taina Nikula, ympäristöministeriö
- liikenneinsinööri Silja Siltala, Suomen Kuntaliitto
- ryhmäpäälikkö Kimmo Sinisalo, Helsingin seudun liikenne HSL
- ilmastovastaava Venla Virkamäki, Suomen luonnonsuojeluliitto ry.

Lisäksi kirjallisen lausuntonsa ovat antaneet:

- Suomen ympäristökeskus
- Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Hallituksen esityksen tarkoituksena on panna täytäntöön direktiivi puhtaiden ja energiatehokkaiden tieliikenteen moottoriajoneuvojen käytön edistämiseksi säätämällä uusi laki ajoneuvojen energia- ja ympäristövaikutusten huomioon ottamisesta julkisissa hankinnoissa. Valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tärkeänä kestävien valintojen edistämiseksi julkisissa hankinnoissa.

Yleinen hankintalainsäädäntö ei tällä hetkellä velvoita ympäristönäkökohtien huomioon ottamiseen, vaan ainoastaan luo puitteet, joissa se

on hankintamenettelyssä mahdollista. Ajoneuvoja koskeva lakiesitys on ensimmäinen julkisia hankintoja koskeva erityislaki, joka suoraan velvoittaa ympäristönäkökulman huomioon ottamiseen. Valiokunta toteaa, että valtioneuvosto on vuonna 2009 tehnyt periaatepäätöksen kestävien hankintojen edistämiseksi julkisissa hankinnoissa tavoitteena ympäristönäkökulman huomioon ottaminen kaikissa valtion keskushallinnon hankinnoissa ja vähintään puolessa kuntien ja valtion paikallishallinnon hankinnoista vuonna 2015. Julkisia hankintoja koskevaa lain-

säädäntöä tulisi siten kokonaisuutenakin kehittää velvoittavaan suuntaan. Tärkeää olisi ulottaa vähimmäispäästövaatimusten soveltaminen tulevaisuudessa myös olennaisesti julkisen tuen varassa toimivaan joukkoliikenteeseen joukkoliikennelakia kehittämällä tai esimerkiksi alueellisten rajoitusten keinoin.

Ympäristövaikutukset otetaan lakiehdotuksen mukaan huomioon joko 4 §:n mukaan asetettuina vähimmäisvaatimuksina tai 5 §:n mukaisesti kokonaistaloudellisuuden perusteella. Huomioon on otettava ainakin energiankulutus, hiilidioksidipäästöt sekä typenoksidi-, hiilivety- ja hiukkaspäästöt. Muiden päästöjen, kuten melun, huomioon ottaminen on lisäksi sallittua ja kannatettavaa. Direktiiviin perustuva ympäristövaikutusten laskentamalli on kuitenkin vaikeaselkoinen, eikä se pohjaudu suoraan todellisiin käytön vaikutuksiin. Järjestelmä on luotu ajoneuvon ominaisuuksien vertailuun hankintaa varten, eikä se sovellu sellaisenaan ajoneuvolla tuotettujen liikennepalvelujen ympäristövaikutusten vertailuun. Kun laskentamenetelmää sovelletaan palveluihin, joudutaan määrittelemään miten ajokilometrien määrä otetaan vertailussa huomioon. On myös harkittava, lasketaanko polttoainekustannukset edelleen mukaan, vaikka palveluntarjoaja ne aivan ilmeisesti ottaa olennaisina kustannuksina huomioon tarjoustalvalmistellessaan.

Yleisesti on arvioitu, että käytännössä tullaan soveltamaan päästöjen vähimmäisvaatimuksia kokonaistaloudellisen edullisuuden sijaan, koska se on laskentatavaltaan monimutkainen, työläs ja tulkinnanvarainenkin. Valiokunta korostaa, että lähtökohtaisesti hankinnoissa tulisi pyrkiä ympäristövaikutusten elinkaaren aikaisten vaikutusten kokonaisarvioon. Jos hankintaperusteena käytetään kokonaistaloudellista edullisuutta, tulisi ympäristönäkökohtien painotuksen kuitenkin olla arvioinnissa riittävä ympäristötavoitteiden mukaisen kehityksen aikaansaami-

seksi. Kaiken kaikkiaan päästövaatimusten ohella tulee muistaa, että toiminnan kokonaisympäristövaikutuksiin voidaan olennaisesti vaikuttaa myös kiinnittämällä huomiota tarkoituksenmukaiseen kalustokapasiteettiin ja reititykseen sekä tarpeettomien siirtoajojen välttämiseen, ennakoiwaan ajotapaan, polttoaineratkaisuihin sekä oikea-aikaisiin huolto- ja korjaustoimiin. Kokonaiselinkaarinäkökulman huomioon ottaminen voi edistää myös pienten ja keskusuurten yritysten mahdollisuuksia menestyä hankintakilpailuissa.

Ympäristötavoitteiden tehokas ja lakiehdotuksen mukainen sisällyttäminen hankintaprosesseihin vaatii osin uusia toimintatapoja ja osaamista. Hankintoja suorittavat ammattimaisen hankinnan ohella etenkin pienemmissä kunnissa myös muiden alojen toimijat oman työnsä ohella, mikä on haasteellista riittävän osaamisen kannalta. Sekä valtionhallinnon että kuntasektorin toimijat tarvitsevat konkreettisia ja riittävän yksinkertaisia työvälineitä ja neuvontaa hankintojen ympäristövaikutusten huomioon ottamiseen. Osaamisen lisäksi kysymys on myös hyvien käytäntöjen omaksumisesta ja niiden tehokkaasta levittämisestä maanlaajuiseen käyttöön. Valiokunta katsoo, että hankintojen ympäristöosaamista tulee selkeästi pyrkiä keskittämään valtion asiantuntijaorganisaatioon tavoitteena auttaa koko julkisen sektorin työtä hankintojen ympäristövaikutusten huomioon ottamisessa. Valiokunta katsoo, että tehokas neuvontapalvelu konkreettisine hankintamalleineen ja esimerkkeineen on järjestettävä, jotta lakiehdotuksen tavoitteet voidaan toteuttaa.

Lausunto

Lausuntonaan ympäristövaliokunta esittää,

että liikenne- ja viestintävaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 22 päivänä marraskuuta 2011

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Martti Korhonen /vas	Eeva Maria Maijala /kesk
vpj.	Rakel Hiltunen /sd	Tapani Mäkinen /kok
jäs.	Eeva-Johanna Eloranta /sd	Martti Mölsä /ps
	Timo Heinonen /kok	Sirpa Paatero /sd
	Antti Kaikkonen /kesk	Sari Palm /kd
	Pauli Kiuru /kok	Anni Sinnemäki /vihr
	Jukka Kärnä /sd	Mirja Vehkaperä /kesk
	Jari Lindström /ps	Juha Väättäinen /ps.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos.